

Sigrid Hjertén – personlig bok om personen bakom konsten

Anita Goldman. **I själen alltid ren. Om Sigrid Hjertén.** 240 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1995. Pris ca 275 kr. ISBN 91-27-05485-3.

Recensent: redaktör Yngve Karlsson, Läkartidningens medicinska redaktion, Stockholm.

Detta är en rappt skriven och lättläst bok, med många växlingar mellan tempo och stilar. Det personliga står i förgrunden, inte det konstvetenskapligt analyserande, något som präglar också det begränsade bildmaterialet.

Redan tidigt i boken anslås grundtonen: paret Sigrid Hjertén och Isaac Grünewald – två av banbrytarna inom den svenska modernismen – var motarbetade konstnärer, han därför att han var jude, hon därför att hon var kvinna, dessutom överskuggad av maken.

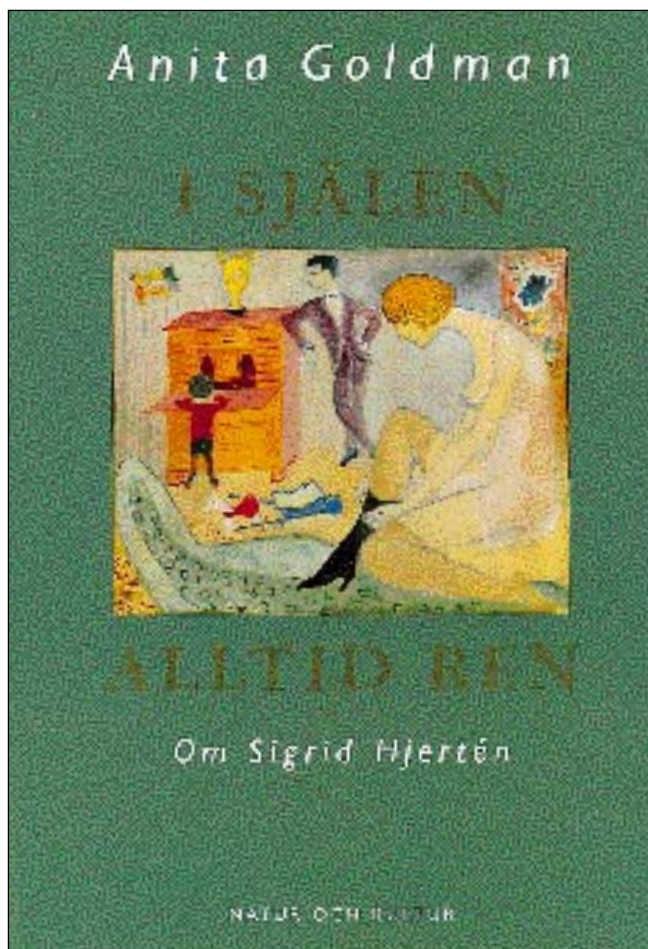
De första intrycken av konstnärsparet fick Anita Goldman i sitt föräldrahem genom deras tavlor och familjens konversation om hennes farmors bror Isaac Grünewald. Om honom talades det med stolthet och respekt, om Sigrid blev det till slut mindre tal: hon var den som »blev galen och kom på därhus».

Brevväxling ny källa

Författarens främsta nya källor är brevväxlingen mellan makarna, samtalen med sonen Iván samt Sigrid Hjerténs sjukjournaler från vårderna på Beckomberga 1932–1934 och 1936 till 1948, då hon dog på grund av hjärnblödningar efter en lobotomi.

Boken bär tydliga spår av författarens ambivalens inför uppläggningsen. Anita Goldman planerade att skriva en roman om Sigrid Hjertén, och vissa kapitel har denna prägel, med konversation som förstås är påhittad. Bokprojektet ändrade karaktär när hon fick tillgång till breven, och de var många eftersom makarna under långa perioder bodde i olika länder.

Kontrasten mellan deras sätt att skriva brev är slående. Isaac Grünewald är känslösam, det värjer sig Sigrid Hjertén för, och hennes brev ligger

ljusår från den färg och glöd som finns i hennes målningar.

Kontroll över inre kaos

Anita Goldman spekulerar i att breifixeringen vid det sakliga, det praktiska livets detaljer, var ett sätt för Sigrid Hjertén att behärska det inre kaos som till slut ändå tog överhanden. I bakgrunden finns flera separationer, först från modern som dog när Sigrid Hjertén var i den kanske känsligaste perioden i ett barns utveckling, bara två år. Så småningom blev hon som sjuk övergiven också av sin make. Själva äktenskapet, osäkerhet i rollen som mor, samtidens kvinnosyn och motståndet mot henne som konstnär bidrar till problembilden.

Jag tror att en del läsare, inte minst läkare, kan tycka att Anita Goldman gått längre än vad som är motiverat när det gäller citaten ur Sigrid Hjerténs sjukjournaler. Detta i varje fall om man har den inställningen att även politikere och konstnärers integritet skall skyddas, såvida inte avslöjandena ger väsentliga bidrag till förståelsen av ex-

empelvis politikere agerande i viktiga situationer eller av konstnärers verk.

Mitt intryck är att ganska många av citaten ur journalerna – i motsats till breven – bidrar föga till förståelsen av hennes konst. Jag blir också lätt oroad över att inte riktigt veta var gränsen mellan fakta och fiktion går när författaren i en fotnot skriver: »Texten är hämtad ur Sigrids sjukjournal och endast lätt dramatiserad för att bli mer läsbar.»

Anita Goldman har förutsett kritiken att journalcitaten kan smutsa Sigrid Hjerténs minne; hon tycker sig manad av huvudpersonen själv att skriva och berätta. Hon antyder till och med att det är oss själva vi skyddar om vi inte tar del av annat än den friserade levnadsbeskrivningen, utan »snaskiga» detaljer.

Variationsrik och personlig

Journalcitaten upptar dock endast några få sidor i boken, som ger en intressant belysning av Sigrid Hjertén, hennes liv

och drömmar samt av ett märkligt äktenskap.

Breven är förstås ett unikt material, och det är skickligt utnyttjat. Den variationsrika och personliga boken kompletterar därför väl de konstvetenskapliga analyserna och de många konstverken i den nyligen utgivna utställningskatalogen »Sigrid Hjertén» (Liljevalchs konsthall och Raster förlag, 1995). •

Fyra läsvärda noveller om döva

Bo Andersson, Åsa Hammar, red. **Döva i litteraturen. Fyra noveller: Turgenjev – Musset – Flaubert – Maupassant.** 197 sidor. Örebro: SIH Läromedel, 1995. Pris ca 180 kr. ISBN 91-598-0444-0.

Recensent: lektor Henrik Hansson, Hälsohögskolan, Stockholm.

Bo Andersson och Åsa Hammar har botaniserat i världslitteraturen och funnit flera intressanta berättelser om döva. De har valt ut fyra texter skrivna av de välkända 1800-talsförfattarna Ivan Turgenjev, Alfred de Musset, Gustave Flaubert och Guy de Maupassant.

Den första berättelsen »Mumu» (1854) handlar om Gerasim, den dövstumme kraftkarlen som troget tjänar sin känslolösa arbetsgivare, godsägarinnan, på en lantegendom utanför Moskva. Gerasim erhåller respekt för sin råstyrka, men är ensam bland de övriga anställda och svår att kommunicera med. De som han trots sin kärvhet tyr sig till och starkt fäster sig vid, kvinnan Tatjana och byrackan Mumu, undanröjer godsägarinnan på listiga sätt och med berätt mod. Turgenjeps sympati är helt på den utnyttjade och utsatte Gerasims sida, en barndomsdöv som trovärdigt porträtteras i det ryska klassamhället.

Levande förebilder?

Min personliga favoritnovell i samlingen är Alfred de Mussets »Pierre och Camille» (1844) som handlar om två barndomsdöva som finner varandra mot alla odds och trotsar alla fördomar. Camilles barndom är dystert på grund av att hennes far anser att dotterns dövhet är Guds förbannelse och hans personliga olycka.